**ਦਿਲਾਵਰ**

**ਬਨਾਮ**

**ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**

**(2017 ਦੇ ਐਸਐਲਪੀ (ਸੀਆਰਐਲ) ਨੰ. 657 ਵਿੱਚ 2017 ਦਾ ਐਮ.ਏ. ਨੰ. 267)**

**01 ਮਈ, 2018**

**[ਅਦਰਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗੋਇਲ ਅਤੇ ਇੰਦੂ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]**

ਜਾਂਚਃ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ.) ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗਜਨੀ, ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਭੀੜ ਦਾ ਆਗੂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ 6 ਜਨਵਰੀ, 2016 ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ (ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ..) ਦੀ ਧਾਰਾ 173 ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ।ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆਃ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿੰਨਾ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਲੋੜਾ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਜਾਂਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।ਇਹ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਕੋਲ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਮੁਕੱਦਮਾ 10 ਜੁਲਾਈ, 2018 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ 30 ਜਨਵਰੀ, 2017 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇਗੀ।ਹਵਾਲਾਃ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਅਨੁਛੇਦ 21

ਜਾਂਚਃ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਲੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਆਰਟੀਕਲ 21 ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਬਲਕਿ ਤੇਜ਼ ਜਾਂਚ, ਜਾਂਚ, ਅਪੀਲ, ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਦੇਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਤੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਾਂਚ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਨਾ ਤਾਂ ਸਲਾਹਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ (1978) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 248; [1978] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 621 ਹੁਸੈਨਾਰਾ ਖਾਤੂਨ (I) ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1980) 1 ਐਸਸੀਸੀ 81; [1979] 3 ਐਸਸੀਆਰ 169 ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਅੰਤੁਲੇ ਬਨਾਮ R.S. ਨਾਇਕ (1992) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 225; [1991] 3 ਸਪਲਿ. ਐੱਸਸੀਆਰ 325 ਪੀ. ਰਾਮਚੰਦਰ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (2002) 4 ਐਸਸੀਸੀ 578 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ.

ਜਾਂਚਃ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ-ਜੇ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪਚਾਰਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ-ਧਾਰਾ 57 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ।

ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 90 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 60 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਡਿਫਾਲਟ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਵਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਮਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰੋਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਂਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਐਮਐਚਏ) ਨੂੰ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 57 ਅਤੇ 167 (1) ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 14ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ (1958) ਅਤੇ 154ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ (1996) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ:
[1978] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ 621 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ
[1979] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 169 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ
[1991] 3 ਸਪਲਿ. ਐੱਸਸੀਆਰ 325 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ
[2002] 4 ਐਸਸੀਸੀ 578 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਐਮ.ਏ.ਨੰ. ਐੱਸਐੱਲਪੀ (ਸੀਆਰਐੱਲ) ਵਿੱਚ 2017 ਦਾ 267 ਨੰ. 2017 ਦੇ 657.

ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸੀਆਰਐਮ-ਐਮ-ਨੰਬਰ 2016 ਦੇ 27311 ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 02.12.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਏਐਸਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਭਾ ਦੱਤਾ ਮਖੀਜਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ; ਅਜੈ ਸ਼ਰਮਾ; ਟੀ.ਏ.ਖਾਨ; ਅਤੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮਾਰੋਰੀਆ, ਵਕੀਲ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:

ਆਰਡਰ

1. ਇਹ ਅਰਜੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੇ 31 ਜਨਵਰੀ, 2017 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ।

2. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਨੰਬਰ 118, ਜੋ 27 ਫਰਵਰੀ, 2016 ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਉਰਬਨ ਐਸਟੇਟ, ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ, 'ਜਟ ਆਗਿਆਤਿਆ' ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਕ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਇਸਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਰਜੀਕਾਰ 20 ਅਪਰੈਲ, 2016 ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਤਬ ਤੋਂ ਉਹ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਨੇ, ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 27 ਮਈ, 2016 ਨੂੰ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਾਂਚ ਫਿਰ 30 ਸਤੰਬਰ, 2016 ਨੂੰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੀ ਨਿਯਮਤ ਕੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਕੋਰਟ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀ ਗਈਆਂ। ਅਰਜੀਕਾਰ ਨੇ ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਐਡਿਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਕੋਲ ਦੇ ਬੇਲ ਲਈ ਅਰਜੀ ਦਿੱਤੀ ਜੋ 12 ਜੁਲਾਈ, 2016 ਨੂੰ ਨਾਕਟਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੁਝ ਸਾਥੀ-ਅਰੋਪੀਆਂ ਨੂੰ ਉਚਤ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬੇਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਅਰਜੀਕਾਰ ਦੀ ਬੇਲ ਅਰਜ਼ੀ 2 ਦਿਸੰਬਰ, 2016 ਨੂੰ ਉਚਤ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਾਕਟਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਚਤ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜੀਕਾਰ ਸਮੂਹ ਦਾ ਨੇਤਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗ ਲਗਾਈ, ਲੂਟ ਅਤੇ ਕੈਬਿਨੇਟ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸਟੇਗੁਰਣ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਸ਼ਕਿਲਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਚਤ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬੇਲ ਨਾਕਟਾਤ ਹੁਕਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਇਆ, ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੇਲ ਨਾਹ ਦੇ ਕੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

3. ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 6 ਅਕਤੂਬਰ, 2016 ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 173 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਜੋ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

4. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਨੇ 6 ਅਕਤੂਬਰ, 2016 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਤੇ ਇਕ਼ ਚਾਰੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਜਾਂਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਤੇਜ਼ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾ 21 ਹੇਠਾਂ ਨਿਆਯਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

5. ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਮਲਾ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਇਆ, ਸਿੱਖ ਗੋਵਿੰਦ ਨੇ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਰੋਪੀ  ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ CBI ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਅਤੇ ਅੱਧ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ  ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਗਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੁਲਾਈ 10, 2018 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੇਲ ਦੇ ਸੁਰਜਿਤ ਹੁਕਮ 30 ਜਨਵਰੀ, 2017 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਅਰਜੀਕਾਰ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੇਲ ਲਈ ਅਰਜੀ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

6. ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚਾਂ ਬੇਸੁਫ ਸਰੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲੰਬੀ ਖਿੱਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਕਿ-ਘਰੇਲੂ ਦੇਖਰੇਖ ਯੰਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

7. ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 21 ਅਧੀਨ ਤੇਜ਼ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਨਤੀਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਜਾਂਚ, ਜਾਂਚ, ਅਪੀਲ, ਪੁਨਰਵਿੱਚਾਰ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ, ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਿਨੇਸ਼ਤਾ ਵਿਚ ਢਿਲਾਈ ਨੂੰ ਉਪੱਖੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਰੋਪੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਦੱਬ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਈ ਸੰਬੰਧਤ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਨਾ ਅਤੇ ਬੈਲੈਂਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਰੂਰੀ ਆਉਟਰੇ ਟਾਈਮ ਸੀਮਾ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਡਿਟ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਣਿਤਰਿਤ ਦੇਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸਨੂੰ ਮਨੇਕਾ ਗਾਂਧੀ ਵਿਰੁੱਧ ਯੂਨਿਯਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ1, ਹੁਸੈਨਾਰਾ ਖਾਤੂਨ (I) ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਮ ਸਕੇਟਰੀ, ਬਿਹਾਰ2, ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

[1](1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248

[2](1980) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 81

ਐਂਟੂਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਰ. ਐੱਸ. ਨਾਯਕ ਅਤੇ ਪੀ. ਰਾਮਚੰਦਰ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ।

8. ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਲੋੜ ਹੈ। ਧਾਰਾ 57 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ। ਧਾਰਾ 167(1) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹੋਰ ਹਿਰਾਸਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।ਇਹ ਜੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੋਕ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਟੀ ਮੈਗਿਸਟਰੇਟ ਵੀ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੋਕਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 90 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਜੁੜੀ ਹਿਰਾਸਤ ਪਹਿਲੇ 90 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਬੇਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 60 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੱਮਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਜਾਂਚ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂ ਉੱਜ ਬੇਲ ਬੇਹਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 14ਵਾਂ ਰਿਪੋਰਟ (1958) ਅਤੇ 154ਵਾਂ ਰਿਪੋਰਟ (1996) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਕੋਰਟ[6] ਨੇ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

9. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਵਿਦਵਾਨ ਏਐਸਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ 31 ਮਈ, 2018 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ - ਜਾਂ ਤਾਂ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ 'ਤੇ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ। ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਜੋ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 30 ਜੂਨ, 2018 ਤੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਐਮਐਚਏ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਡੇਟਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੀਆਂ ਲੰਬਿਤ ਜਾਂਚਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇ।

ਸਾਲ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਰਾਜ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ 3 ਜੁਲਾਈ, 2018 ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

**ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।**

Megha Tak

Advocate Megha Tak